

Barbora Linková:

Monoskop, e-mailové interview s Dušanem Barokem

17. 3. 2014, Brno. 25. 3. 2014, Bergen.

Dočetla jsem se, že projekt Monoskop vznikl v prostředí MediaLab Burundi v centru A4 – nultý priestor v Bratislavě jako platforma pro mapování scény mediálního umění. V jakém roce to přesně bylo a jací lidé stáli v prvopočátcích toho vzniku kromě Vás?

V lete 2004, o štyri mesiace tomu bude desať rokov. K výročiam mám ambivalentný vzťah, navyše sa jedná len o pracovný projekt, výskum, no zároveň má na mňa to číslo produktívny vplyv. Monoskop sa stal v priebehu posledného roka mojou hlavnou aktivitou a prechádza výraznou konceptuálnou a štruktúrnou revíziou, získava tvar.

Na začiatku výskumu, v časoch Burundi, som sa bavil s Marišou Riškovou, Guyom van Belle a ďalšími. Chýbalo mi pojivko medzi takzvaným mediálnym či novomediálnym v umení a kultúre a k nim paralelným a predchádzajúcim tendenciám. Odpoveď, že nás počítače, internet a rôzne digitálne zariadenia obklopujú natoľko, že ich to má legitimizovať ako relevantné nástroje súčasnej tvorby, nestačila. Ale bol to začiatok pýtania sa, ktorého odpovede ak nemali byť rýchlo zabudnuté, bolo ich treba náležite dokumentovať. Výber dokumentačného nástroja padol na “wiki” softvér, ktorý naplno pracuje s vlastnosťami webu: má jednoduché ovládanie, jeho užívateľská otvorenosť a minimálna rozpolíčkovanosť editácie dáva paradoxne za vznik bohatej štruktúry, a zároveň spája dokumentáciu s publikovaním a tým, že je analyzovaný vyhľadávacími botmi, aj s distribúciou. Od rešeršovania do zošita alebo súboru je toto prostredie odlišné tak diametrálne, že sa v ňom písať stále iba učím.

Kolik má Monoskop v súčasnosti aktívnych užívateľů? Kdo pracuje na revízi zverejnených textů v jednotlivých profilech umělců/teoretiků/kurátorů/uměleckých tendencí atd.?

Spočiatku mi prišlo zaujímavé sledovať, že na stránku vtedy o mediálnej kultúre stredovýchodnej Európy chodí veľa návštev povedzme z južnej Ameriky, no s informáciou, že v jeden deň ich bolo sto a ďalší stopäťdesiat dodnes neviem čo si počnúť. Zbery takýchto čísel isto fascinujú masmediálne štúdiá a priemysel žijúci z reklamy, no Monoskop nie je jedno ani druhé. Lokalizácia užívateľov je navyše podmienená zberom IP adries, čo je svojím spôsobom tichý zásah do súkromia. Toto sú dva hlavné dôvody, prečo portál nemá inštalované Google Analytics a na strane servera má deaktivované logovanie. Pre komunikáciu súvisiacu s výskumom nám stačí email, v prípade núdze sociálne médiá.

Jeden kvantifikátor, ktorý je súčasťou wiki, je počítadlo zobrazení na spodku každej stránky, no neodporúčam sa naň moc spoliehať, keďže nerobí rozdiel medzi vyhľadávacími botmi a manuálnymi návštevami.

Editácia jednotlivých wiki stránok je podmienená registráciou jednak ako antispamové opatrenie a jednak pre prisúdenie autorstva. Doteraz sa registrovala okolo tisícka ľudí, aktívnych je podstatne menej, najmä kvôli tomu, že projekt zatiaľ nemá "užívateľskú príručku," ktorá je v príprave.

Archiv funguje jako otevřená informační platforma obsahující spoustu naskenovaných či jinak ofocených materiálů v plných verzích. Kde všude se k těmto zdrojům dostáváte?

Osobne skenujem práce, prístup ku ktorým mi príde dôležitý a o ktorých zároveň predpokladám, že by sa inak online v dohľadnej dobe neobjavili. Väčšina zahrnutých materiálov je už ale inak dostupná na publikačných platformách naprieč webom, spomeniem Aaaaarg, Scribd a Internet Archive a Bibliotik. Každá z nich je sama o sebe obrovským archívom, zároveň sú ale pre plnohodnotnejší humanitný výskum limitované svojou primárnou orientáciou na funkciu úložiska – postrádajú napríklad dôslednejšiu kontextualizáciu archivovaného obsahu. Ak povedzme na webe človek hľadá literatúru o mediálne-ekologickej kritike antropocentrizmu alebo vplyve informačnej teórie na teóriu literatúry, je stále odkázaný na Wikipédiu, ktorá mu ale v týchto oblastiach tiež veľmi nepomôže.

Ono, rastúce množstvo týchto platforiem je symptómom vývoja, ktorý sa zdá byť nezvratný, ale ktorého dôsledky si iba začíname uvedomovať. Následkom vlny digitalizácie a sprístupňovania celých dejín kultúrnej produkcie online dnes pri práci s tlačným obsahom používame rovnaké softvérové príkazy ako pri práci s novším obsahom, ktorý už bol produkovaný digitálne.

Čo vnímam ako fascinujúcu výzvu plynúcu z prítomnosti tlačného slova online je jednak jeho naratívna vkontextualizácia užívateľmi do sieťového prostredia a tiež vpradenie textov do „živých“ tematických a odborných bibliografií. Obe tendencie sú logickým pokračovaním webových fenoménov, ktoré je možné pozorovať už dlhšie: články na Wikipédii čerpajú primárne z tlačných zdrojov (i keď svojvoľne a nekonzistentne, kým skvalitneniu referencií pripojením zdrojových textov bráni právna limitácia portálu) a online bibliografie sú populárne najmä na webstránkach venovaných životným dielam rôznych autorov (tie sú zase limitované absenciou kontextu nad rámec diela [oeuvre] daného autora).

Existují v oblasti střední a východní Evropy nějaké podobné projekty, které mohou být Monoskopu určitou "lokální" konkurencí (v dobrém slova smyslu), nebo se Monoskop stal ústředním výchozím bodem, ke kterému se již cíleně připojují uživatelé z jiných zemí?

Existuje a vzniká veľa online repozitárov definovaných národne a/alebo žánrovo. V posledných rokoch je zaujímavé sledovať Poľsko, kde získava slobodná kultúra porozumenie naprieč kultúrnym spektrom vrátane kultúrnej politiky: okrem portálu s kvalitnými, zväčša dvojjazyčnými, profilmami osobností z kultúry, *Culture.pl*, funguje digitálny repozitár vedeckých inštitúcií, ktorý obsahuje o.i. skeny inak ťažko dostupných dokumentov poľskej medzivojnovnej avantgardy (<http://rcin.org.pl>), či online archív poľského umeleckého filmu a videa (<http://filmoteka.artmuseum.pl>). V Čechách je toho okrem výtvarného umenia posledných dekád (Artlist, Artyčok, Artarchiv) zarážajúco málo. Podobne by som mohol vymenovať digitálne archívy v Rusku, bývalej Juhoslávii a inde, no k výraznejším krokom k uchopeniu webu ako relevantného metodologického prostriedku odborného, vedeckého, teoretického výskumu sa veľa iniciatív zatiaľ neodhodlalo.

Pobýval jste (a zrejme stále pobývate) na rôznych miestach v zahraničí. Našiel byste niejakou výraznou zručnosť, ktorá ovplyvnila Vašu prácu na wikidatabázi Monoskop?

Najsilnejšou bolo doteraz určite štúdium na Piet Zwart Inštitúte v Rotterdame, kde sa mi záujem o umenie, softvér, dizajn, teóriu, slobodnú kultúru a historizujúci výskum upokojil do plynulého kontinua. Začal som dôslednejšie uvažovať o role [agency] webu popri jeho "štandardnej" funkcii archívu a komunikačného nástroja aj v (umeleckej) expresivite a v tvorbe poznania, teda v kontexte estetiky a epistemológie. Tým, že net.art má svoje zlaté (90.) roky za sebou a akademici publikujú svoje texty online už dlhé dekády, môže sa zdať, že možnosti webu sú vyčerpané a že môžeme byť ostatne spokojní, že ich odkazom je emancipácia pasívneho prijímateľa (tlačných, rozhlasových a televíznych) správ do roly (komentujúceho, zdieľajúceho a blogujúceho) užívateľa. No myslím si, že práve prebiehajúca vlna digitalizácie kultúrnych dejín v spojení so všadesprítomným sieťou nám ponúka ešte fascinujúcejšie roly. Jednou sa ponúka byť rola editora.

Je napríklad zaujímavé uvažovať o svojom facebookovom profile ako o publikácii. Alebo o stránke s naskenovanými štúdijnými materiálmi k predmetu pre svojich študentov ako o antológii. Alebo o zozbieranej skupine videí na Youtube ako o video-pásme. Tu nie je ani tak zaujímavé, že tým komunikujeme alebo zdieľame, ale že ide o referovateľnú publikáciu, ktorá plnohodnotnejšie využíva možnosti média internetu. Podobne je to napríklad pri prednáškach nahratých a uložených v otvorenom online archíve – okrem toho, že pred prednášajúcim sedia študenti daného odboru v danom čase, ide nakoniec o online publikáciu prístupnú a referovateľnú globálnym publikom. Prijímatelia týchto publikácií k nim zároveň prístupujú v rozhraniach so zabudovanými editačnými nástrojmi. Je to otázka poetického rámcovania a dôslednejšej konceptualizácie online záznamu ako tvorivého publikovania. No to sa netýka len písania Monoskop wiki :)

V rozhovore pro magazín *Neural* (issue 44) jste uvedl, že Vaše práce je lokali-

zovaná v určité “šedé zóně”, tedy v prostoru, který je založený na určité právní a informační toleranci z různých stran. Setkal jste se už s nějakými problémy týkajícími se otázek kolem sdílení informací, autorských práv?

Za posledný rok prichádzajú “takedowny” len raz za niekoľko týždňov, pričom celý obsah wiki, čo znamená tisícky publikácií, je voľne prístupný cez bežné vyhľadávače. Zdá sa, že Monoskop bol vydavateľmi akceptovaný ako výskumná platforma, ktorá je nakoniec na osoh aj pre nich. Šedosť zóny pre mňa spočívala v operatívnom prístupe, šlo o experiment.

Musí každý nový užívateľ projít nějakou “prověrkou” své příspěvatelské kompetence?

Dostatočnou sa zatiaľ ukázala previerka anti-spamovou otázkou pri registrácii :)

Jak rozsáhlý v současnosti Monoskop je? Myslím si, že s rychlostí jeho vývoje se brzy stane jedním z nejúplnějších zdrojů informací týkajících se především mediálního umění z oblasti střední a východní Evropy (pokud jím již v dnešní době není). Zaměřujete se v současné době na nějakou konkrétní oblast vědění, která se promítá do této databáze?

Obsah Wiki a Logu má dovedna menej ako 200 GB, čo nie je veľmi závažné číslo, aj kvôli tomu, že zatiaľ pozostáva najmä z textu. Ďalšie štatistiky sú dostupné tu: <http://monoskop.org/Special:Statistics>.

Čo sa týka tematického zamerania, za posledné roky sa rozširuje o avantgardné a experimentálne umenie ako také a v nedávnej dobe začali pribúdať príspevky zo širšej škály humanitných vied. To súvisí aj s redefiníciou výskumného zamerania Wiki z histórie mediálneho umenia a kultúry v strednej a východnej Európe na mediálne umenie a kultúru bez geografického ohraničenia (v novembri 2007) a neskôr na zameranie Logu, teda výskum “umenia, kultúry a mediálnych technológií” (v auguste 2013).

Po minuloročnom mediálne-archeologickom záujme o Rakúsko-Uhorsko mám osobne momentálne métu zmapovať aspoň v základných obrysoch mediálnu a k nej príbuznú teóriu 20. a 21. storočia, primárne formou “živých” mnohojazyčných bibliografií. Aspoň v základoch sú už prístupné pre oblasti kultúrnych techník, mediálnej archeológie, softvérových štúdií, informačnej teórie, a koncepty postmedií a postdigitálneho. Najbližšie sú v pláne mediálna ekológia, digitálne humanitné štúdiá, neuroestetika, biomechanika, filozofia technológie a ruský avantgardný koncept “faktúra”: <http://monoskop.org/Theory>.

Spolupracujete i na jiných podobných wiki/archivních projektech, třeba i v pozici programátora?

Oveľa menej než kedysi. Pred dvoma rokmi som spolu s Pitom Schultzom a

Saschom Brossmannom realizoval pre Berlínske bienále otvorenú wiki platformu pre portfóliá umelcov, ArtWiki.org. Plán bol zapojiť ďalšie bienále, no to chce veľmi veľa času, navyše medzitým prejavila o projekt záujem Wikimédia, ktorá uvažuje uplatniť model ArtWiki pre stránky umelcov na Wikipédii – v prípade, že sa podarí realizovať jej prechod na sémantickú wiki. Mohol by som pokračovať, no programovanie je momentálne v úzadí, venujem sa primárne histórii a teórii.

Děkuji za odpovědi.